

Ağustos
2009

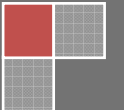
İKV DEĞERLENDİRME NOTU

HIRVATİSTAN'IN AB MÜZAKERE SÜRECİ

İlke TOYGÜR
Kıvanç ATAĞ

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

HIRVATİSTAN'IN AB MÜZAKERE SÜRECİ

Hırvatistan, bilindiği üzere Türkiye ile birlikte Avrupa Birliği müzakerelerini yürüten iki aday ülkeden biri. Adaylık statüsü resmiyet kazanmış Makedonya ise henüz müzakerelere başlayabilmiş değil. Bununla birlikte tam üyelik müzakerelerine aynı tarihte başlayan Hırvatistan ile Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde kat ettikleri yollar karşılaştırıldığında, bir tarafta – iyimser bir tahminle de olsa – 2011'de tam üye olması öngörülen Hırvatistan ile 2014-2015 yıllarının Baş müzakereci Egemen Bağış'ın kendi sözleriyle dahi tam üyelik için imkânsız sayıldığı bir Türkiye tablosu karşımıza çıkıyor. Her iki ülkenin uluslararası siyaset arenasındaki konumları, sosyo-ekonomik ve demografik yapıları, iç politika ve bölgesel şartlar gibi hususlar göz önüne alındığında Türkiye ve Hırvatistan'ın Avrupa Birliği ile olan ilişkileri ve içinde buldukları müzakere koşulları arasında hatırı sayılır derecede farklar olduğunu söylemek mümkün. Ancak yine de AB ile 'ortaklık' geçmişi 50 yıla dayanan Türkiye'nin ağır aksak ilerleyen katılım sürecinin aksine adaylık statüsü verilmesinin ardından yaklaşık 1 yıl sonra üyelik müzakerelerine başlayan Hırvatistan'ın AB serüvenleri arasındaki tezatları kavramak için AB'nin yaklaşımı dâhil başka pek çok değişkene göz atmak gerekiyor. Bu değişkenlerin neler olduğunu ve nasıl şekillendiklerini tahlil etmek için kapsamlı bir çalışma ortaya koymak gerekiyor. Bu yazı ise Hırvatistan'ın AB ile yürüttüğü müzakerelerin mutfağında sürecin nasıl işlediğini anlamak ve Türkiye için birtakım çıkarımlarda bulunmak üzere bir perspektif sunuyor.

AB'nin Batı Balkan ülkelerine yönelik politikaları kapsamında bu ülkeler ile üyelik perspektifinde yapılan ve AB standartlarının uygulanması için belli başlı sorumluluk alanlarını tanımlayan Stabilizasyon ve Ortaklık Anlaşması Hırvatistan ile 29 Ekim 2001'de imzalandı ve 1 Şubat 2005'te yürürlüğe girdi. Bu arada 2003 senesinde AB üyelik başvurusu yapan Hırvatistan'a 2004 yılının Haziran ayında resmi adaylık statüsü verildi ve katılım müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde başladı. Müzakerelerin başlamasından kısa bir süre önce ise sürecin kurumsal teşkilatlanmasını belirleyen Hırvatistan hükümeti Baş müzakereci Vladimir Drobnjak önderliğinde yürütülecek müzakerelerin 6 organ bünyesinde yapılmasını kararlaştırdı. Buna göre, **Devlet Delegasyonu, Koordinasyon Komitesi, Müzakere Heyeti, Çalışma Grupları, Baş müzakereci Ofisi ve Müzakere Heyeti Sekreteryası** katılım sürecinde hem devlet kurumları ile sivil toplum arasında işbirliği yaratılması, hem de AB makamları ile üst düzey iletişim sağlanması bakımından uzman ve yetkili kadrolar ile müzakereleri yürütmektedir. Bununla birlikte, Hırvatistan Parlamentosu'nun özel çalışma organı olan ve parlamento üyelerinin yanı sıra akademik dünyadan ve çeşitli vakıf ve sendika

temsilcilerinden oluşan **Müzakere İzleme Komitesi** ise müzakere sürecine ilişkin görüşler kaleme alarak parlamento adına sürecin sağlıklı işlemesi için tavsiyelerde bulunuyor*.

Tarama sürecinin 18 Ekim 2006 tarihinde tamamlandığı Hırvatistan-AB müzakerelerinde en son 19 Aralık 2008 tarihinde gerçekleşen Katılım Konferansı itibariyle 35 fasıldan 22'si açılmış olup bunlardan 7 tanesi geçici olarak müzakerelere kapanmış durumdadır.

Açılan fasıllar: Malların serbest dolaşımı (1), İşçilerin serbest dolaşımı (2), Hizmet sunumu ve iş kurma serbestisi (3), Kamu alımları (5), Şirketler Hukuku (6), Fikri Mülkiyet Hukuku (7), Finansal Hizmetler (9), Bilgi Toplumu ve Medya (10), Ulaştırma (14), Enerji (15), Ekonomi ve Parasal Politika (17), İstatistik (18), Sosyal Politika ve İstihdam (19), İşletme ve Sanayi Politikası (20), Trans-Avrupa Ağları (21), Bilim ve Araştırma (25), Eğitim ve Kültür (26), Tüketici ve Sağlığının Korunması (28), Gümrük Birliği (29), Dış İlişkiler (30), Mali Kontrol (32), Mali ve Bütçesel Hükümler

Geçici olarak kapatılan fasıllar: Fikri Mülkiyet Hukuku (7), Bilgi Toplumu ve Medya (10), Ekonomi ve Parasal Politika (17), İşletme ve Sanayi Politikası (20), Bilim ve Araştırma (25), Eğitim ve Kültür (26), Dış İlişkiler (30)

Açılması beklenen fasıllar: Sermayenin serbest dolaşımı (4), Rekabet Politikası (8), Tarım ve Kırsal Kalkınma (11), Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası (12), Balıkçılık (13), Vergilendirme (16), Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu (22), Adli Konular ve Temel Haklar (23), Adalet, Özgürlük, Güvenlik (24), Çevre (27), Dışişleri, Güvenlik ve Savunma Politikası (31)

Yukarıda adı geçmeyen Kurumlar (34) ve Diğer (35) başlıklı fasıllar ise Türkiye için de öngörüldüğü gibi aday ülke ile müzakerelerin tamamlanmasının ardından tam üyeliğe geçiş aşamasında ele alınacak konulardır. Bu çerçevede, Türkiye'de son olarak Vergilendirme faslıyla birlikte açılan 11 başlık ve geçici olarak kapanan 1 başlık ile karşılaştığında aynı tarihte müzakerelere başlayan Hırvatistan'ın 28. Avrupa Birliği ülkesi olma yolunda hızla ilerlediği göze çarpmaktadır. Ancak bununla birlikte Hırvatistan'ın katılım süreci önünde mevcut ve muhtemel sorun alanları bulunduğunu hatırlatmak gerekiyor.

2009 yılı sonunda tamamlanması planlanan müzakereler Slovenya ile 18 yıldır çözülemeyen sınır uyuşmazlığı meselesinden ötürü donmuş durumda. Son olarak 24 Haziran'da Daimi Temsilciler Komitesi tarafından yapılan açıklamada Slovenya'nın vetosunu kaldırmaması nedeniyle Konsey'in oybirliğiyle karar almasının mümkün olmadığı ve bu suretle Zagreb ile müzakerelerin tıkanma noktasına geldiği bildirildi. Bilindiği üzere iki ülke arasındaki sınır uyuşmazlığı Yugoslavya'nın dağılmasından bu yana devam ediyor. Adriyatik Denizi'nin

* Bu bilgiler Belfast Kraliyet Üniversitesi Hukuk Bölümü öğrencisi Mevlüde Akay'ın İKV için hazırlamış olduğu çalışmadan alınmıştır.

kuzeyinde Trieste Körfezi'nin içinde yer alan Piran Körfezi bölgesinin karadan ve denizden paylaşımı hususunda süre giden anlaşmazlık Avrupa Birliği'nin girişimlerine rağmen bir sonuca vurdurulamadı. Her iki taraf da savlarını Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 15. Maddesi'ne dayandırıyor. Buna göre Hırvatistan, 15. Madde'nin 1. Fıkrası'nı temel alarak sınırın körfezin her iki kıyısından eşit uzaklıkta olacak şekilde çizilmesi gerektiğini iddia ediyor. Slovenya ise aynı maddenin 2. Fıkrası uyarınca tarihsel dayanağı olan taleplerin diğer taleplere göre öncelik taşıdığı gerekçesiyle 1954–1991 yılları arasında bölgenin Sloven polis güçlerince kontrol edildiğini öne sürerek körfezin orta çizgisinden de ileride hak iddia edebileceğini savunuyor. Bu suretle uluslararası sulara erişim hakkına da sahip olmak isteyen Slovenya, uluslararası hukukun bu alandaki sınırlamalarını da aynı tarihsel hak talebine göre aşabileceği savını ileri sürüyor. Ancak Hırvatistan bu tür bir tarihsel hak talebinin geçerli olmadığı görüşünde.

Bununla birlikte 2001 Temmuz'unda iki ülkenin Başbakanları Drnovsek ve Racan arasında kara ve deniz sınırlarının belirlenmesi suretiyle uyuşmazlığın çözümüne dair bir anlaşmaya varılsa da Hırvatistan parlamentosu anlaşmayı onaylamadığı için anlaşmazlık devam ediyor. Son olarak Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Olli Rehn, uyuşmazlığın çözümü için uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde 5 üyeden oluşan bir aracı tahkim kurulu kurulması önerisini sunmuş ve detayları kamuoyuyla paylaşılmayan bu öneriye iki taraf da sıcak bakmıştı. Ne var ki, bu doğrultuda yapılan görüşmelerde Slovenya, Hırvatistan'ın sorunu kendi lehine sonuçlandırmaya çalışmakla itham ettiği için sorun nihai çözüme kavuşmadan vetosunu kaldırmayacağını açıkladı.

Hırvatistan'ın AB'ye katılım sürecinde ayak bağı olabilecek diğer sorunların başındaysa organize suçlarla ve yolsuzlukla mücadelede yeterince etkin tavır sergilenememesi ve yargı ve kamu yönetimi alanındaki reformların yavaş seyretmesi geliyor. Ayrıca, Lizbon Antlaşması'nın akıbeti belli olmadan genişlemeye sıcak bakmayan başta Fransa ve Almanya olmak üzere bazı AB üye devletlerinin siyasi tavrının da Hırvatistan'ın üyelik tarihini geciktirebileceği yönünde sinyaller geliyor.

İktisadi Kalkınma Vakfı'nın 8 Haziran tarihinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile birlikte düzenlediği "Hırvatistan'ın Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakereleri: Gelişmeler, Sorunlar, Çözümler ve Türkiye İçin İzdüşümleri" başlıklı konferansa katılan Zagreb Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesi olan ve aynı zamanda müzakere heyeti ve çalışma gruplarında yer alan beş kişilik heyetin Hırvatistan'ın müzakere sürecine yönelik verdiği bilgiler Türkiye için de son derece büyük önem taşıyor. Bu noktada, Türkiye'de sıklıkla dillendirilen ve eleştiri konusu yapılan AB'nin üyelik için yeni şartlar getirdiği şeklindeki sitemlerin Hırvatistan tarafında da söz konusu olması dikkat çekici. Örneğin Zagreb Üniversitesi Ticaret Hukuku Kürsüsü Öğretim Üyesi ve aynı zamanda Hırvatistan'ın AB'ye katılım müzakerelerini yürüten heyetin üyesi Prof. Dr. Sinisa Petrovic, kendilerinden henüz üye devletler tarafından bile yerine getirilmemiş uygulamaların hayata geçirilmesinin istenmesinin ve pek çok açılış

önkoşulunun daha önceki genişleme süreçlerinden farklı olmasının uyum sürecini zorlaştıran bir etmen olduğunu dile getiriyor.

Tarım ve Balıkçılık, Malların Serbest Dolaşımı gibi başlıkların Hırvatistan'ın zorlanacağı fasıllar olduğu ifade edilen konferansta telaffuz edilen belki de en önemli nokta; iktidar ve muhalefetin AB üyeliği için birbirine kenetlenmiş olduğuydu. Müzakerelerin aday ülke ile AB arasındaki bir ilişkiden ziyade o ülkenin toplumsal katmanlarıyla yürütülen bir süreç olduğunu vurgulayan Hırvat heyeti, ülkede müzakerelerin bir iç siyaset malzemesi yapılmaması hususunda bir mutabakat olduğunu ifade etti. Tüm siyasi partilerin AB üyeliği için kenetlendiğini, seçim dönemlerinde üyeliğin değil hükümetin süreci yönetme becerisinin sorgulandığını ve ülkede uyum sürecinin daha iyi bir hukuk sistemi adına yürütüldüğü anlayışının bulunduğu işaret eden öğretim üyeleri, toplumun her kesiminin bu konuda üzerine düşeni en iyi şekilde yapmaya gayret gösterdiğini söyledi.

Başından bu yana AB ile müzakereleri yürüten Hırvatistan Başbakanı, 1 Temmuz tarihinde aktif siyaseti bıraktığını belirterek istifasını sundu. Yugoslavya'nın dağılışımdan bu yana Hırvatistan'da en sevilen politikacı olan Ivo Sanader'in gidişi var olan toplumsal mutabakat nedeniyle süreci olumsuz etkilemeyecektir. Ancak toplumsal desteğe sahip olan, AB'yi iyi bilen ve AB kurumları ile yakın işbirliği içinde çalışan siyasetçilerin varlığının sorunların çözümlenmesini kolaylaştıran bir unsur olduğu da bir gerçek.

Görünen o ki, AB'ye katılım süreci birtakım teknik ve yasal uyumlaştırma adımlarının hayata geçirilmesinin ötesinde siyasi ve toplumsal alışveriş mekanizmalarının devreye girdiği çok boyutlu bir süreç. Başta söylediğimiz gibi, bu sürecin ayın zamanda müzakerelere başlayan Hırvatistan ve Türkiye için farklı seyretmesinin altında pek çok değişken yatıyor. Ancak tüm bu unsurlar bir tarafa, aday ülkede AB üyeliği yolunda partiler üstü ve toplumsal bir dayanışma olmasının bu sürece azami katkı sağladığı su götürmez bir gerçek. Bu bağlamda müzakerelerin giderek daha da kritikleştiği Türkiye'de bu tür bir 'toplum sözleşmesi'ne ihtiyaç duyulduğunu öne sürmek pek de yanıltıcı olmasa gerek.